

Миронюк Т. В. – кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінології та кримінально-
виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ

НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ ТІНІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Всесвітній економічний форум (ВЕФ) визнав поширення тіньової економіки, макроекономічну розбалансованість та обмеженість ресурсів основними глобальними ризиками майбутнього десятиліття [1].

Недостатня ефективність міжнародних інституцій та національних органів управління у протидії тіньовій економіці призводять до її подальшого активного поширення. Попри загрозливі масштаби означеної проблеми, досі відсутній цілісний та скоординований між країнами план дій щодо подолання тіньової економіки. Наявні програмні документи стосуються або подолання її окремих проявів (відмивання «брудних» коштів, боротьби з економічною злочинністю тощо), або спрямовані на протидію тіньовій економічній діяльності у масштабах національних економік.

Оскільки проблема тінізації є міжнародною, масштаби тінізації глобальної економіки та загрози, пов'язані з її існуванням і поширенням, потребують негайного розроблення скоординованої стратегії протидії цьому негативному явищу. Останнім часом дослідники вказують на певні позитивні зрушення у сфері детінізації економіки. Вони виявляються у: вирівнюванні перепадів у економічній кон'юктурі (особливо за умов економічної кризи, коли за рахунок перерозподілу ресурсів забезпечується виробництво у тіньовій сфері); пом'якшенні певних соціальних суперечностей за рахунок нелегальної зайнятості; легалізації тіньового капіталу, який надалі обкладають податками. Водночас зазначені зміни є тимчасовими і не можуть бути основою для сталого економічного розвитку.

Основні напрями запобігання тінізації глобальної економіки передбачають:

– проведення національних аудитів економік країн з метою оцінювання масштабів видів тіньової економічної діяльності та їх впливу на формальну економіку;

- оцінювання національних регуляторних систем щодо оподаткування, ліцензування праці, навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки, захисту прав споживачів, прав інтелектуальної та промислової власності задля визначення можливостей їх спрощення та зменшення вартості їх дотримання;

- дослідження впливу праці мігрантів, зокрема дешевої праці, на національний добробут і дотримання корпоративних стандартів праці;

- запровадження спеціальної допомоги інтеграції для вразливих груп населення (меншин, біженців, вимушених переселенців та ін.);

- посилення електронного моніторингу й нагляду за грошовими потоками банків та інших фінансових інститутів;

- запровадження жорстких правил щодо готівкових транзакцій та збільшення штрафів за незадекларовані й необліковані готівкові рахунки;

- поліпшення взаємодії, інформаційного обміну, обміну позитивним досвідом щодо моніторингу, дізнання та кримінального переслідування між регіональними, національними та міжнародними правоохоронними органами;

- посилення контролю за транзакціями за участі офшорних юрисдикцій;

- удосконалення правил і норм, які регулюють діяльність фінансових ринків;

- забезпечення прозорості фінансових інструментів;

- запровадження та/або вдосконалення нормативних актів щодо лобіювання та діяльності професійних асоціацій, управління державним майном, посилення контролю за підробленими товарами тощо;

- забезпечення діяльності з інформування та адекватного захисту свідків [2].

Однією зі складових подолання тіньової економіки є система протидії відмиванню «брудних» коштів, координує яку міжурядова організація FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering – Міжнародна група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів). Вперше на офіційному рівні протидію відмиванню злочинних доходів обговорювали на

Міжнародній конференції з питань боротьби зі зловживанням наркотиками та їх незаконним обігом у грудні 1988 р. у Відні (Австрія). Під час цього заходу було прийнято Конвенцію ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин [3], яку Україна ратифікувала 27 листопада 1991 року [4]. Хоча у зазначеному документі ще не було вжито сам термін «відмивання доходів», проте було визначено кримінальний зміст дій, пов'язаних з відмиванням доходів, отриманих від незаконного обігу наркотиків:

- переказ власності, якщо відомо, що така власність отримана в результаті будь-якого правопорушення або участі в ньому, з метою приховування незаконного джерела власності чи задля надання допомоги особі, яка бере участь в учиненні такого правопорушення, для того, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за власні злочинні дії;

- приховування справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, справжніх прав щодо власності, або її приналежності, якщо відомо, що така власність отримана у результаті правопорушення або участі в ньому;

- придбання, володіння або використання власності, якщо на момент її отримання було відомо, що така власність отримана у результаті правопорушення або участі в ньому;

- володіння обладнанням, матеріалами або речовинами, якщо відомо, що їх використовують (призначені для використання) з метою незаконного культивування, виробництва або виготовлення будь-яких наркотичних засобів чи психотропних речовин;

- участь, причетність або залучення до злочинної змови з метою вчинення будь-якого правопорушення або правопорушень, передбачених Конвенцією, спроби вчинити таке правопорушення, а також співучасть, підбурювання, сприяння під час їх учинення.

Першим кроком у встановленні єдиних міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню доходів та формуванні правової бази відповідної міжнародної системи заходів було прийняття FATF у 1990 р. Сорока рекомендацій [5], які згодом доповнили ще Дев'ять спеціальних рекомендацій. Зазначені

рекомендації охоплюють правове забезпечення протидії відмиванню доходів та визначають заходи, які необхідно вживати фінансовим організаціям з метою запобігання відмиванню доходів, а також встановлюють інституційні принципи організації та принципи міжнародного співробітництва у цій сфері. Приєднавшись до системи FATF у 2002 р., Україна створила підрозділ фінансової розвідки так званого адміністративного типу – Державний департамент фінансового моніторингу, який згодом перетворено на Державну службу фінансового моніторингу.

Список використаних джерел

1. Global Risks Report 2011 Sixth Edition. An initiative of the Risk Response Network [Electronic resource] : January 2011 // World Economic Forum. – Mode of access: <http://riskreport.weforum.org/global-risks-2011.pdf>. – Title from the screen.

2. Pleskachevskiy V. The underground economy: a threat to democracy, development and the rule of law [Electronic resource] / V. Pleskachevskiy. – Mode of access: http://assembly.coe.int/ASP/Doc/DocListingDetails_E.asp?DocID=13532. – Title from the screen.

3. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин (Віденська) [Електронний ресурс] : міжнар. док. від 19 груд. 1988 р. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_096. – Назва з екрана.

4. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин : Постанова Верховної Ради УРСР від 25 квіт. 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 24. – С. 277.

5. Сорок рекомендацій [Електронний ресурс] // Група з розробки заходів по боротьбі з відмиванням коштів (FATF). – Режим доступу: http://10.200.205.205/content/File/Site_docs/2008/20.09.08/40_ukr_new-3.htm. – Назва з екрана.